

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ БІБЛІЯТЭКА БЕЛАРУСІ

Дадатак да “Новых кніг”, 2006, № 3

Да 20-годдзя

*ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ
КАТАСТРОФЫ*

(Бібліяграфічны спіс)

Мінск

Два дзесяцігоддзі аддзяляюць нас ад адной з самых страшных і маштабных тэхнагенных катастроф XX стагоддзя. 26 кастрычніка 1986 г. на Украіне, каля г. Чарнобыль, на самай мяжы з Беларуссю, у памяшканні 4-га энергетычнага блока Чарнобыльскай АЭС пры падрыхтоўцы яго да планавага рамонтнага адбыўся выбух з наступным пажарам... 10 дзён пашкоджаны энергаблок выкідваў у атмасферу радыяактыўныя рэчывы, якія рассяліліся па ўсім паўшар'і, былі зафіксаваны нават у ЗША і Японіі, а 70 працэнтаў іх асела ў нашай рэспубліцы. Радыяактыўнае забруджванне закранула амаль усе рэгіёны Беларусі, але асабліва моцна пацярпела Гомельская і Магілёўская вобласці. У зону радыяактыўнага забруджвання трапіла больш за 2700 населеных пунктаў, дзе пражывала звыш 2 млн. чалавек. Моцна забруджанымі аказалася звыш 18 тысяч квадратных кіламетраў найбольш урадлівых сельгасугоддзяў. Былі ліквідаваны 54 калгасы і саўгасы, закрыты 9 перапрацоўчых заводаў. З найбольш пацярпелых раёнаў адселена 135 тысяч чалавек, а ў 30-кіламетровай зоне ад ЧАЭС створаны Палескі радыяцыйна-экалагічны запаведнік. Аварыя падарвала здароўе беларусаў, паламала тысячы лёсаў, зрабіла людзей вымушанымі беганцамі. Шмат жыццяў забраў і працягвае забраць “мірны” атам.

Чарнобыльская катастрофа паставіла кіраўніцтва СССР перад неабходнасцю вырашэння складаных задач, якія мелі дачыненне як да ўсіх сфер грамадскага жыцця, так і многіх аспектаў навукі, вытворчасці, культуры і маралі. У 1989 г. Вярхоўны Савет БССР прызнаў усю тэрыторыю Беларусі зонай экалагічнага бедства. Была прынята першая Дзяржаўная праграма пераадолення наступстваў Чарнобыльскай катастрофы на 1990–1995 гг. (саюзна-рэспубліканская), а праз тры гады, пасля распаду Саюза, узнікла патрэба ў другой праграме, якая б улічвала новыя рэаліі на перыяд да 2000 г.

Для пераадолення негатыўных эканамічных, медыцынскіх і сацыяльна-псіхалагічных наступстваў аварыі ў 1991 г. былі прыняты законы “Аб сацыяльнай абароне грамадзян, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС” і “Аб прававым рэжыме тэрыторый, якія падвергліся радыяактыўнаму забруджванню ў выніку катастрофы на Чарнобыльскай АЭС”, а ў 1998 г. – Закон “Аб радыяцыйнай бяспецы насельніцтва”.

Наступствы чарнобыльскай катастрофы пастаянна застаюцца ў цэнтры ўвагі Прэзідэнта і Урада Рэспублікі Беларусь, аб гэтым сведчыць трэцяя Дзяржаўная праграма па пераадоленні вынікаў катастрофы на ЧАЭС на 2001–2005 гг. і на перыяд да 2010 г. Асноўная мэта гэтай праграмы – зніжэнне ўроннага здароўя насельніцтва, якое пацярпела ад катастрофы, яе негатыўных сацыяльных і псіхалагічных наступстваў, сацыяльна-экалагічная рэабілітацыя забруджаных тэрыторый, зварот іх да нармальнага ўмоў функцыянавання. Веды і накоплены вопыт дазволілі адысці на забруджаных тэрыторыях ад палітыкі катэгарычнай забароны. Новыя тэхналогіі і навуковыя рэкамендацыі дазваляюць атрымліваць на тэрыторыях чыстую і рэнтабельную прадукцыю. У пацярпелых раёнах павінны быць створаны ўмовы эканамічнай спрыяльнасці, якія дапамогуць ім устойліва развівацца. Неабходна палепшыць медыцынскую дапамогу даросламу насельніцтву і дзецям. Ва ўсёй зоне забруджвання назіраецца рост сардэчна-сасудзістых, страўнікава-кішчэчных хвароб, хвароб апорна-рухальнага апарату і органаў дыхання. Як непасрэдны вынік чарнобыльскай катастрофы разглядаецца рост захворванняў на рак шчытападобнай залозы. Пад спецыяльным медыцынскім даглядам у краіне знаходзіцца амаль 1,6 млн. чалавек, з іх каля 400 тысяч – дзеці. З мэтай медыцынскай рэабілітацыі распрацавана новая Канцэпцыя арганізацыі медыцынскага забеспячэння насельніцтва, а таксама уніфіцыраваныя пратаколы аказання медыцынскай дапамогі дарослым і дзецям. Для паляпшэння здароўя маленькіх жыхароў забруджаных тэрыторый створаны дзіцячыя аздаравленчыя цэнтры “Ждановічы”, “Пралеска”, “Лясная паляна”, “Світанак”, “Піціч”, “Сідзельнікі”, “Жамчужына”, “Надзея”, размешчаныя ў маляўнічых кутках рэспублікі. У адпаведнасці з Законам “Аб сацыяльнай абароне грамадзян, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС” права на бясплатнае санаторна-курортнае лячэнне і аздаравленне ў 2005 г. атрымалі 275,2 тысячы дзяцей. Міжнароднае супольніцтва станюча ацэньвае намаганні нашай дзяржавы па пераадоленні вынікаў чарнобыльскай катастрофы. Вядзецца актыўнае супрацоўніцтва з такімі міжнароднымі арганізацыямі, як МАГАТЭ, ААН, ПРААН, АБСЕ, Швейцарскае ўпраўленне па развіцці і супрацоўніцтве, Італьянская няўрадавая арганізацыя (праект Гумус). На працягу некалькіх гадоў дапамогу Беларусі аказвае Японія, наладжана ўзаемадзейненне з урадавымі і няўрадавымі арганізацыямі Швейцарыі, Італіі, Францыі, Германіі, Вялікабрытаніі, Ірландыі. Беларусь наведваў намеснік генеральнага сакратара Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, каардынатар па міжнародным чарнобыльскім супрацоўніцтве Кензо Ошыма. У выніку гэтага візиту была створана Міжнародная навукова-даследчая сетка па Чарнобылю. Сусветны банк прызнаў шкоду, прычыненую Беларусі чарнобыльскай аварыяй, у памеры 235 млрд. долараў ЗША. Сумесна з шэрагам міжнародных арганізацый Камітэт па праблемах наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь распрацаваў Праграму CORE “Супрацоўніцтва для рэабілітацыі”, накіраваную на прыцягненне замежных і нацыянальных партнёраў да комплекснага вырашэння праблем на забруджаных радыяцыйнай тэрыторыях.

Чарнобыльская АЭС была афіцыйна закрыта паводле рашэння ўрада Украіны 15 снежня 2000 г., але нябачная вайна, якая пачалася на беларускай зямлі 20 год назад, не скончыцца яшчэ вельмі доўга, таму што пацярпелыя ад чарнобыльскай катастрофы рэгіёны будуць заставацца забруджанымі не адно стагоддзе.

Ніжэй прапануецца спіс літаратуры, які даецца магчымасці сабраць некаторыя ўяўленне аб наступствах чарнобыльскай катастрофы і шляхах іх мінімізацыі. Глыбейшаму азнаямленню з чарнобыльскімі праблемамі дапамогуць базы даных чарнобыльскай тэматыкі. Адна з іх – “Чарнобыль” – генерыруецца з 1993 г. у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і прызначана для інфармавання спецыялістаў сацыяльна-гуманітарнай сферы аб дакументах па ўсіх аспектах чарнобыльскай катастрофы і мінімізацыі яе вынікаў, для азнаямлення насельніцтва раёнаў, якія пацярпелі ад катастрофы, з матэрыяламі пра радыяцыю і абарону ад яе. База даных мае друкаваны аналаг: бібліяграфічны паказальнік “Чарнобыль” за 1991, 1992, 1993, 1994, 1995–1997, 1998–2000 гг. Выпускі за 2001, 2002, 2003 гг. існуюць толькі ў электроннай форме.

Чернобыльская катастрофа 1986 // Бел. энцикл. : у 18 т. Мінск, 2003. Т. 17. С. 236–237.

Чернобыльская катастрофа 1986 // Энцикл. гісторыі Беларусі : у 6 т. Мінск, 2003. Т. 6, кн. 2. С. 143–145.

Чернобыльская катастрофа 1986 // Беларусь : энцикл. давед. Мінск, 1995. С. 755–756.

Перечень населенных пунктов и объектов, находящихся в зонах радиоактивного загрязнения : (постановление Совета Министров Респ. Беларусь от 23.12.2004 № 1623). – Минск : [Институт радиологии], 2004. – 79 с.

Круталевиц, В.А. Чернобыльская зона / В.А. Круталевиц // Республика Беларусь : адм.-территориал. устройство / В.А. Круталевиц. Минск, 2001. С. 188–192.

Радиационная обстановка на территории Республики Беларусь : [карты] : гос. граница Респ. Беларусь с Россией и Украиной – в соответствии с политико-адм. делением бывшего СССР / Ком. по земел. ресурсам, геодезии и картографии при Совете Министров Респ. Беларусь ; сост. и подгот. к печати Респ. унитар. предприятие “Белкартография” в 2004 г. – Минск : Белкартография, 2004. – 4 к. (1 л.) : цв. текст ; 69x96 см.

Чернобыльские проблемы в союзном государстве : подходы и решения / [подгот.: П.П. Бородин и др.]. – Минск : [б. и.], 2003. – 63 с. : ил.

Представлены материалы о последствиях аварии на ЧАЭС. Рассмотрены совместные защитные мероприятия по минимизации последствий катастрофы в рамках Программы совместной деятельности по преодолению последствий чернобыльской катастрофы в рамках Союзного государства (Союза Беларуси и России).

Марченко, Т. О союзных чернобыльских программах / Татьяна Марченко ; записал Сергей Тиванов // Панорама Содружества. 2004. № 11. С. 18–19.

Беседа с членом научно-консультативного совета по проблемам ликвидации последствий аварии на ЧАЭС при Парламентском Собрании Союза Беларуси и России, начальником управления МЧС Российской Федерации по преодолению последствий аварий, катастроф и социальной защите Т. Марченко.

Цалко, У. 3 трывогай за лёс чалавечы / Уладзімір Цалко ; інтэрв’ю і пер. з рус. М. Міхайлава // Полымя. 2005. № 4. С. 142–157.

Пра выкананне Дзяржаўнай праграмы па пераадоленні вынікаў катастрофы на Чернобыльскай АЭС на 2001–2005 гг. і на перыяд да 2010 г. Гутарка са старшынёй Камітэта па праблемах вынікаў катастрофы на Чернобыльскай АЭС пры Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.

Цалко, В. Цель – преодоление / Владимир Цалко // Беларуская думка. 2005. № 4. С. 107–109.

О выполнении Государственной программы по преодолению последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС.

Перамагчы Чернобыль // Культура. 2005. 5–11 сак. (№ 10). С. 6.

Аб падрыхтоўцы і правядзенні Міжнароднай канферэнцыі, прымеркаванай да 20-й гадавіны аварыі на Чернобыльскай АЭС, якая пройдзе ў Мінску 17–23 красавіка 2006 г. падчас 58-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН.

Беларусь : 20 лет противостояния чернобыл. катастрофе=Belarus : 20 year – long battle with Chernobyl Consequences [Изоматериал] : фотоальбом / Ком. по проблемам последствий катастрофы на Чернобыл. АЭС при Совете Министров Респ. Беларусь ; [авт. текста Е.В. Прус ; сост.: В.Г. Иваницкий, Т.Н. Хряпина ; пер. на англ. яз. Н.В. Ковалевской и др. ; фото: А.И. Толочко и др.]. – Минск : БЕЛТА, 2005. – 95 с. : фот. – На рус. и англ. яз.

Цалко, В.Г. 18 лет после Чернобыля : возвращаемся к полноц. жизни : по материалам докл. пред. Комчернобыля В.Г. Цалко на парлам. слушаниях по случаю 18-й годовщины чернобыл. катастрофы, 22 апр. 2004 г., Минск // Информационный бюллетень / Ком. по проблемам последствий катастрофы на Чернобыл. АЭС при Совете Министров Респ. Беларусь, Респ. науч.-исслед. унитар. предприятие “Ин-т радиологии”. Минск, 2004. № 2 : Чернобыльские проблемы требуют внимания. С. 20–28.

15 лет после чернобыльской катастрофы : последствия в Респ. Беларусь и их преодоление : нац. докл. / Ком. по проблемам последствий катастрофы на Чернобыл. АЭС ; [под ред. В.Е. Шевчука, В.Л. Гурачевского]. – Минск : Триолета, 2001. – 117 с.

Беларусь и Чернобыль : 15 трудных лет : материалы Междунар. науч.-практ. конф. “Мед. последствия чернобыл. катастрофы. 15 лет спустя” (4–6 апр. 2001 г., г. Гомель). Т. 1 / М-во здравоохранения Респ. Беларусь [и др.]. – Минск : [ТИМ На Ростанях], 2001. – 203 с.

Чернобыльская катастрофа : 15 лет спустя : науч.-практ. аспекты проблемы : материалы обл. науч.-практ. конф., Могилев, 26 апр. 2001 г. / БелНИИ экол. и проф. патологии М-ва здравоохранения Респ. Беларусь ; под общ. ред. Н.Г. Кручинского. – Минск : Тесей, 2001. – 415 с.

Алпеев, А.Н. 15 лет чернобыльской трагедии / А.Н. Алпеев // Гуманітарна-экалагічны веснік. 2001. № 2. С. 3–5. Беларусь и Чернобыль : второе десятилетие / М-во по чрезвычайным ситуациям Респ. Беларусь, Науч.-исслед. ин-т радиологии МЧС РБ ; под ред. А.И. Кеника. – Барановичи : Барановичская укрупненная типография, 1998. – 92 с.

Взгляд на масштабы аварии через 12 лет. Используются материалы научных исследований, проводимых по заказам Министерства по чрезвычайным ситуациям в ведущих республиканских научных учреждениях.

Чернобыльская авария : последствия и их преодоление : нац. докл. / М-во по чрезвычайным ситуациям, НАН Беларуси ; [под науч. ред. Е.Ф. Конопля, И.В. Ролевича]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Барановичи : Барановичская укрупненная типография, 1998. – 103 с.

Республика Беларусь : 9 лет после Чернобыля : ситуация. Проблемы. Действия : нац. отчет / М-во по чрезвычайным ситуациям и защите населения от последствий катастрофы на Чернобыл. АЭС ; под ред. А.В. Семешко, Г.В. Анципова. – Минск : [МЧС], 1995. – 64 с.

10 лет Полесскому государственному радиационно-экологическому заповеднику : (сб. ст.) / [сост.: Т.М. Одинцова, К.М. Кириенко]. – Минск : Издатель Н.Б. Киреев, 1998. – 229 с. : ил.

Дзярабіна, Т. Прыроды вечнай чараванне / Таццяна Дзярабіна ; пер. з рус. М. Міхайлава // Полымя. 2005. № 4. С. 164–169.

Пра Палескі дзяржаўны радыяцыйна-экалагічны заповеднік.

Дерябина, Т. Единственный на планете / Татьяна Дерябина // Беларуская думка. 2005. № 6. С. 172–174.

Полесский государственно-экологический заповедник.

Хамец, М. След чорнага дракона / Міхась Хамец // Промышленная безопасность. 2005. № 4. С. 36–38.

Аб зоне Палескага радыяцыйна-экалагічнага заповедніка.

- Ломсадзе, Л.** Радиация, опалившая наши судьбы / Лилия Ломсадзе // Беларуская думка. 2004. № 12. С. 153–161. О Республиканском научно-практическом центре радиационной медицины и экологии человека в Гомеле.
- Белоруссия** и Чернобыль : к итогам деятельности делегации БССР на 45-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН / [М-во иностр. дел БССР]. – Минск : Беларусь, 1991. – 78 с.
- Романовский, Р.** Солидарность в интересах человечества / Роман Романовский // Беларуская думка. 2004. № 5. С. 152–157.
- О сотрудничестве Беларуси и ЮНЕСКО по вопросам ликвидации чернобыльской аварии на территории республики.
- Магучаў, В.В.** Супрацоўніцтва Беларусі з міжнароднай супольнасцю ў вобласці пераадолення наступстваў чарнобыльскай катастрофы ў першай палове 1990-х гадоў / В.В. Магучаў // Труды Белорусского государственного технологического университета. Серия 5, Политология, философия, история, филология. 2002. Вып. 10. С. 63–70.
- Всемирный** банк предлагает Беларуси оптимизировать программы по преодолению последствий аварии на ЧАЭС // Бюллетень ООН. 2001. № 4. С. 25–26.
- Живое** партнерство = Lebendige Partnerschaften / сост. Фред Дорн. – Минск : [б. и.], 2001. – 191 с. – На нем. и рус. яз.
- О помощи пострадавшим в результате чернобыльской аварии жителям Беларуси и Украины, оказываемой Евангелической церковью Гессена и Нассау (ЕЦГН).
- Касінская, А.** Рэха Чарнобыля : інфарм. аб катастрофе стагоддзя ў базе даных Нац. б-кі Беларусі / Алена Касінская, Зоя Пятроўская // Бібліятэчны свет. 2003. № 2. С. 13–15.

Успаміны ўдзельнікаў тых падзей, расказы пра іх

- Чернобыль** : события и люди : воспоминания участников / сост.: Орлов Михаил Иванович, Сафронов Павел Николаевич. – [Б. м. : б. и.], 2002. – 306 с., [4] л. цв. ил. : ил., портр.
- Чернобыльскія** матылі : жыццё пасля Чарнобыля / Арг. па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе, грам. аб'яд-не «Бел. сац.-экал. саюз “Чарнобыль”» ; [рэд.-склад. Валянціна Вераб'ёва]. – Минск : Рэспубліканскі літаратурна-мастацкі фонд “Тронка”, 2003. – 213 с., [2] л. каляр. іл.
- Расказы маладых людзей, якія ў дзіцячым узросце перажылі чарнобыльскую катастрофу, пра свой далейшы лёс.
- Апанасевич, В.** Это не должно повториться / Виталий Апанасевич // Беларуская думка. 2001. № 7. С. 175–179.
- Об обстановке на ЧАЭС и вокруг нее в 1986 г. рассказывает генерал-майор милиции, возглавлявший во время аварии штаб охраны общественного порядка.
- Бяды** ніхто не чакаў // Родная прырода. 2001. № 2. С. 6.
- Хроніка падзей на ЧАЭС і вакол яе 25 красавіка – ліпень 1986 г.
- Гладуш, И.Д.** Иван Гладуш : “Небо над реактором зловеще светилось” / Иван Гладуш ; [записал В. Артемьев] // Служба спасения 01. 2002. № 5. С. 34–36.
- Беседа с директором Национального музея “Чернобыль” в Киеве.
- Винтоник, И.Я.** Никто не хотел... говорить правду / И.Я. Винтоник ; взял интервью А. Прокопенко // Ахова працы. 2001. № 5. С. 21–23.
- О событиях первых месяцев аварии рассказывает бывший начальник 71-й интернатуры медицинского состава Краснознаменного Белорусского военного округа (КБВО) полковник медицинской службы, заведующий отделом Минского городского центра здоровья.
- Мятліцкі, М.** Чарнобыльская драма / Мікола Мятліцкі // Польша. 2004. № 4. С. 3–7.
- Уражанні ад наведвання зоны адчужэння. Чарнобыльская катастрофа ў выданнях беларускіх пісьменнікаў.
- Бароўскі, А.М.** Чорны бусел – белы цень : аповед пра энергетыкаў-ліквідатараў / Анатоль Бароўскі. – Минск : Мастацкая літаратура, 1997. – 331 с. : каляр. іл., фат.
- Рыбкі, Н.** Чарнобыльскі сшытак / Ніна Рыбкі // Польша. 2003. № 4. С. 182–192.
- Пра першыя дні і месяцы трагедыі, пра эвакуацыю насельніцтва пацярпелых раёнаў.
- Гейл, Р.П.** Апошнія папярэджанне : спадчына Чарнобыля : дак. аповесць / Роберт Пітэр Гейл, Томас Хаўзэр ; [пер. на бел. мову Я.Р. Лецік ; прадм. В.У. Быкава ; паслясл. Я.Ф. Канаплі]. – Минск : Беларусь, 1991. – 205 с., 1 л. партр.

Наступствы чарнобыльскай катастрофы і барацьба з імі

- Алпеев, А.Н.** Народное горе / А.Н. Алпеев // Раздумья о судьбах Отечества / А.Н. Алпеев. Минск, 2003. С. 222–231.
- Факторы** риска последствий чернобыльской катастрофы / [А.Б. Чешевик, И.В. Ролевич, А.Ф. Маленченко и др. ; под общ. ред. А.Б. Чешевика]. – Минск : [Институт социально-политических исследований при Администрации Президента Республики Беларусь], 2001. – 320 с. : ил.
- Чарвінскі, А.С.** Праблема развіцця постчарнобыльскай Беларусі / А.С. Чарвінскі // Весці НАН Беларусі. Серыя гуманітарных навук. 2003. № 1. С. 5–10.
- Чернобыльская** рана / [уклад. М.М. Мятліцкі]. – Минск : Литература и Искусство, 2003. – 335 с. : іл., фат.
- Пра негатыўныя экалагічныя, эканамічныя, медыцынскія і сацыяльна-псіхалагічныя наступствы чарнобыльскай аварыі ў Беларусі.
- Масловский, О.** Экологические проблемы Беларуси : первый независимый анализ. обществ. докл. Эко-Инфо / Олег Масловский, Евгения Ярошевич. – Минск : Тэхналогія, 2001. – 74 с.
- Карней, И.** Есть ли свет в конце Чернобыля? / И. Карней // Лидер (Минск). 2004. № 5. С. 6–8.
- Об экологических последствиях аварии на Чернобыльской АЭС для Беларуси.
- Клапцов, В.М.** Последствия чернобыльской катастрофы / В.М. Клапцов // Белоруссия : путь к новым горизонтам / под общ. ред. Е.М. Кожокина. Москва, 1996. С. 47–52.

Герасимова, Т.Ю. Катастрофа на Чернобыльской АЭС и ее последствия для жителей Республики Беларусь / Т.Ю. Герасимова // Защита населения в чрезвычайных ситуациях. Радиационная безопасность : пособие / Т.Ю. Герасимова. Могилев, 2003. С. 105–119 : табл.

Радиоактивное загрязнение атмосферного воздуха ; Радиоактивное загрязнение водных экосистем ; Радиоактивное загрязнение почв // Состояние природной среды Беларуси : экол. бюл., 2003 г. / НАН Беларуси, М-во природ. ресурсов и охраны окружающей среды ; под общ. ред. В.Ф. Логинова. Минск, 2004. С. 67–68, 131–134, 162–163.

Бронский, В.И. Общественное здоровье и экология в постчернобыльский период / В.И. Бронский, С.В. Толканец // Управление системой охраны здоровья населения и отраслью здравоохранения в Республике Беларусь : материалы респ. науч.-практ. конф., посвящ. 100-летию со дня рождения И.А. Инсарова, Минск, 17 апр. 2003 г. / [ред. совет : Ивашкевич М.З. и др.]. Минск, 2003. С. 20–23.

Постоялко, Л.А. Медицинские последствия Чернобыльской катастрофы в Беларуси : проблемы и перспективы / Л.А. Постоялко. Организация медицинской помощи населению Республики Беларусь, пострадавшему вследствие катастрофы на Чернобыльской АЭС / Е.Я. Сосновская, Э.К. Капитонова. Состояние здоровья населения, пострадавшего в результате чернобыльской катастрофы / Е.Я. Сосновская [и др.]. Современная оценка радиационного фактора в Чернобыльской зоне : приглашение к дискуссии. / А.М. Скрыбин // Медицинские новости. 2004. № 11. С. 3–7, 13–19, 24–25.

Гофман, Д. Чернобыльская авария : радиац. последствия для настоящего и будущих поколений / Джон Гофман ; [пер. с англ. Э.И. Волмянского и О.А. Волмянской]. – Минск : Вышэйшая школа, 1994. – 574 с.

Для медиков, биологов, генетиков, физиков, занимающихся вопросами ликвидации последствий катастрофы на ЧАЭС и всех, кто интересуется последствиями ионизирующего излучения.

Гордейко, В.А. Радиоэкологические и медицинские последствия аварии на ЧАЭС / В.А. Гордейко // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя гуманітарных і грамадскіх навук. 2004. № 1. С. 109–112.

Конопля, Е. Радиоэкологические и медико-биологические последствия чернобыльской катастрофы и сотрудничество с Японией / Евгений Конопля // Беларусь–Японія : матэрыялы Другіх Міжнар. чытаньняў, прысвеч. памяці Іосіфа Гашкевіча, Мінск–Астравец, 9–10 кастр. 2002 г. / [уклад. Таццяна Пятровіч]. Мінск, 2003. С. 53–58.

Егорова, О. Профессор служит в храме, или Рассказ о том, как ученый-ядерщик и священник нашли друг друга / Ольга Егорова // Крыніца. Славянскі свет. 2003. № 4. С. 3–8.

О директоре Института радиационной безопасности “БелРАД” В.Б. Нестеренко и его борьбе с чернобыльской радиацией.

Ягорова, В. Яблык ад прафесара Несцярэнькі / Вольга Ягорова // Голас Радзімы. 2005. 24 сак. (№ 11/12). С. 6.

Чернобыль : радиация и беременность : беременность в условиях радиац. риска / Бел. О-во Красного Креста ; [Елена Амелишко]. – Минск : [б. и.], 2005. – 40 с.

Радиационная безопасность : программа для I–IV классов общеобразоват. школ, располож. на загрязн. радионуклидами территориях / Л.Г. Кульменова [и др.]. Обучение здоровому образу жизни и жизненным навыкам в районах Беларуси, пострадавших от последствий аварии на Чернобыльской АЭС : о ходе реализации проекта / Н.Т. Гиндюк. Концептуальные основы радиоэкологического образования и воспитания в Беларуси : проблемы, пути решения. Требования к педагогической квалификации / В.Л. Гурачевский [и др.] // Здоровы лад жыцця. 2004. № 6. С. 3–21.

Наш опыт оздоровления детей и взрослых на базе пансионата “Золотые пески” имени И.М. Золотухина – спустя 18 лет после аварии на ЧАЭС / А.С. Калугин [и др.] // Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины. 2004. № 3. С. 55–59.

Система поддержания психического здоровья детей, пострадавших от катастрофы на Чернобыльской АЭС : науч.-метод. пособие / [редкол. : Л.А. Пергаменщик (отв. ред.), С.С. Гончарова]. – Гомель : Институт радиологии, 2004. – 156 с.

Коломинский, Я.Л. Психическое развитие дошкольников : жизнь после Чернобыля : пособие для педагогов-психологов и педагогов дошк. учреждений / Я.Л. Коломинский, Л.А. Калач. – Минск : Университетское, 2001. – 174 с. : ил.

Круглов, В.А. Нормы радиационной безопасности / [Круглов В.А., Филиппук В.Н., Дикович А.А.] // Защита населения и хозяйственных объектов в чрезвычайных ситуациях. Радиационная безопасность / [Круглов В.А. и др.]. Минск, 2003. С. 160–167.

Чунихин, Л.А. Авария на Чернобыльской АЭС и ее последствия для Республики Беларусь : ликвидация последствий аварии на Чернобыль. АЭС / Л.А. Чунихин // Основы радиационной безопасности : практ. пособие по курсу “Защита населения и хоз. объектов в чрезвычайных ситуациях. Радиационная безопасность”. Гомель, 2003. С. 53–61.

Венгер, Ю.И. Социальная помощь государственными структурами пострадавшим от аварии на ЧАЭС / Ю.И. Венгер // Сацыяльна-педагагічная работа. 2004. № 5. С. 38–45.

Шляхі мінімізацыі чэрнобыльскай катастрофы

Концепция реабилитации населения и территорий, пострадавших в результате катастрофы на Чернобыльской АЭС / Ком. по проблемам последствий катастрофы на Чернобыль. АЭС при Совете Министров Респ. Беларусь, Респ. науч.-исслед. унитар. предприятие “Ин-т радиологии” ; [разраб. : В.Ю. Агеев и др.]. – Минск : [Институт радиологии], 2003. – 12, [1] с., вкл. обл.

Цалко, В.Г. Возродим свою землю / В.Г. Цалко // Информационный бюллетень Администрации Президента Республики Беларусь. 2004. № 6. С. 90–98.

О подготовке проекта Концепции по преодолению последствий аварии на Чернобыльской АЭС на 2006–2010 годы в Беларуси.

Цалко, В.Г. Не ослаблять внимания к чернобыльским проблемам / В.Г. Цалко // Информационный бюллетень Администрации Президента Республики Беларусь. 2003. № 8. С. 102–110.

О реализации Программы по комплексной радиационной и социально-экономической реабилитации загрязненных территорий Беларуси.

Цалко, В.Г. “Главное для нас – защита людей” / Владимир Цалко ; беседу вела Татьяна Хряпина // *Беларуская думка*. 2003. № 4. С. 145–151.

Беседа с председателем Комитета по проблемам последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС при Совете Министров Республики Беларусь о преодолении последствий аварии.

Крючков, В.П. Эхо Чернобыля / Валентин Крючков ; беседовала Наталия Безверщенко // *Служба спасения* 01. 2001. № 4. С. 6–7.

Беседа с председателем Постоянной комиссии по проблемам Чернобыльской катастрофы, экологии и природопользования Палаты представителей о последствиях аварии и их минимизации на общегосударственном уровне.

Цярэшчанка, М. Уладзімір Цалка : “У забруджаных раёнах можна вырошчваць чыстую прадукцыю” / Марына Цярэшчанка // *ЛіМ*. 2005. 22 крас. (№ 16). С. 4.

Да 19-годдзя з дня катастрофы на ЧАЭС. Гутарка са Старшынёй Камітэта па праблемах наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь У. Цалка.

Программа CORE “Сотрудничество для реабилитации условий жизни в пострадавших от чернобыльской катастрофы районах Беларуси” : ежегод. обзор : 2004 / концепция З.И. Трофимчик. – Минск : Юнипак, 2005. – 29 с., вкл. обл. : ил.

Сборник научных трудов II Международной научно-практической конференции “Преодоление последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС : состояние и перспективы”, 26–27 апр. 2004, Гомель / Ком. по проблемам последствий катастрофы на Чернобыль. АЭС при Совете Министров Респ. Беларусь [и др. ; под ред. В.Е. Шевчука и др.]. – Гомель : [б.и.], 2004. – 373 с.

Демичев, Д.М. Роль органов местного управления и самоуправления в минимизации последствий чернобыльской катастрофы / Д.М. Демичев // *Вестник Белорусской государственной сельскохозяйственной академии*. 2005. № 11. С. 37–41.

Кошель, Н.Н. Комплексный подход к обеспечению здоровья детей и семей, проживающих в регионах радиоэкологического контроля / Н.Н. Кошель // *Вестник адукацыі*. 2005. № 10. С. 48–53.

Главная роль в обеспечении результативности реабилитационного процесса отводится образованию, качеству которого рассматривается как гуманитарный ресурс обеспечения жизни и здоровья людей.

Гиндюк, Н.Т. Обучение здоровому образу жизни и жизненным навыкам в районах Беларуси, пострадавших от последствий аварии на Чернобыльской АЭС : о ходе реализации проекта / Н.Т. Гиндюк // *Здаровы лад жыцця*. 2004. № 6. С. 10–17.

Социологические исследования адаптации детей и молодежи.

Кошель, Н.Н. Организационно-педагогические основы управления здоровьем населения, проживающего в регионах радиоэкологического риска / Н.Н. Кошель, С.Б. Савелова // *Вестник адукацыі*. 2005. № 7. С. 51–56.

Формирование физического здоровья детей и молодежи, проживающих на территориях радионуклидного загрязнения : пособие для учителей физ. культуры / Дет. фонд ООН (ЮНИСЕФ) ; [Т.Ю. Логвина и др.] ; под общ. ред. Е. Кобринского, А.Г. Фурманова. – Минск : Тонпик, 2005. – 255 с. : табл.

Куликов, В.М. Социально-педагогические проблемы организации физического воспитания школьников, проживающих в неблагоприятных радиоэкологических условиях / В.М. Куликов // *Фізічная культура і здароўе*. 2005. № 1. С. 41–52.

Белоокая, Т.В. Проблемы комплексной реабилитации белорусских чернобыльских регионов / Т.В. Белоокая, Н.Н. Кошель, С.Б. Савелова // *Адукацыя і выхаванне*. 2003. № 4. С. 43–46.

О деятельности Белорусского комитета “Дети Чернобыля” по разработке и реализации Программы комплексной реабилитации чернобыльских регионов.

Баравуля, Н. Творчасць перамагае хваробу / Наталля Баравуля // *Пачатковая школа*. 2002. № 4. С. 23–24.

Наступствы аварыі на Чарнобыльскай АЭС для пацярпелых беларускіх дзяцей і дзейнасць Цэнтра педагагічнай рэабілітацыі ў Аксакаўшчыне.

Храпіна, Т. Рэабілітацыя забруджаных тэрыторый / Таццяна Храпіна // *ЛіМ*. 2004. 16 ліп. (№ 29). С. 4.

Агеец, В.Ю. Переспециализация хозяйств на загрязненных территориях – важное условие повышения эффективности их работы : [беседа с директором РНИУП “Ин-та радиологии” Владимиром Юльяновичем Агецом / записала Валентина Лайкова] // *Белорусское сельское хозяйство*. 2005. № 1. С. 36–38.

Герменчук, М. Площади, загрязненные цезием, сократились / Мария Герменчук ; подгот. Александр Тропин // *Беларусь*. 2004. № 5. С. 24–25.

Рассказ руководителя Республиканского центра радиационного контроля мониторинга окружающей среды Минприроды.

Хряпина, Т. Как отвести беду / Татьяна Хряпина // *Беларуская думка*. 2004. № 4. С. 174–176.

О проблеме дезактивации почв, загрязненных стронцием-90, в Беларуси.

Курганов, А.А. Пути снижения негативного воздействия на население последствий аварии на Чернобыльской АЭС / А.А. Курганов // *Агрехимический вестник*. 2005. № 3. С. 28–29.

О рекультивации земель.

Ипатьев, В.А. Чистая земля под радиоактивным лесом – возможно ли это? / В.А. Ипатьев // *Наука и инновации*. 2005. № 1. С. 24–31.

Мерзлова, О. Повышение эффективности использования сельскохозяйственных угодий в условиях радиоактивного загрязнения / Ольга Мерзлова // *Агрэоэканоміка*. 2004. № 3. С. 12–14.

Цалко, У. Ці можна атрымаць чыстае малако ў асабістых гаспадарках грамадзян? / Уладзімір Цалко, Генадзь Анцыпаў // *Родная прырода*. 2001. № 2. С. 6–7.

Вопросы решения черновыльских проблем на государственном уровне освещаются на сайте:

Комитет по проблемам последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС при Совете Министров Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Электрон. дан. – [Минск], 2003. – Режим доступа: [http:// www.chernobyl.by](http://www.chernobyl.by). – Заглавие с экрана.

*Складальнік Т.Я. Мамедава
Рэдактар К.Дз. Варанько*